

Meetnet vlinders

April 2025

Beste teller,

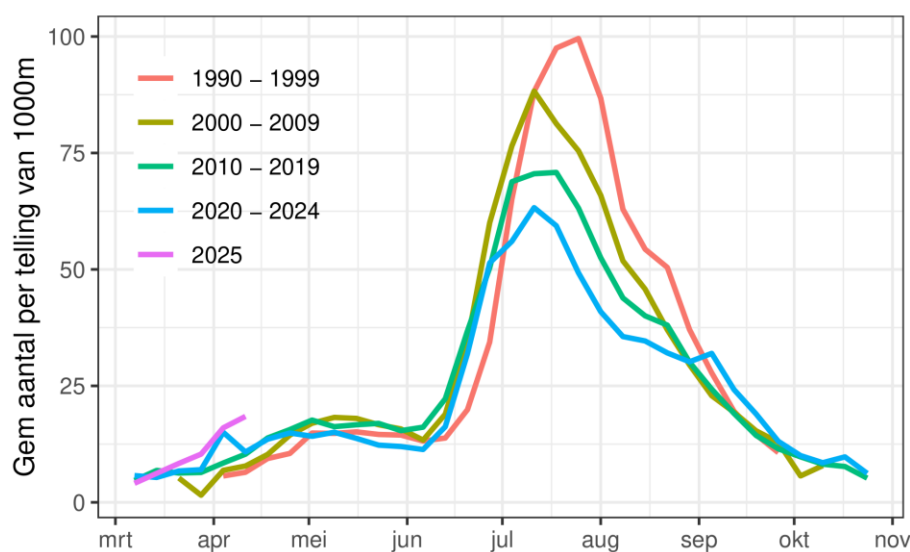
De eerste twee weken van april waren een voortzetting van maart, met veel zon, relatief hoge temperaturen en goed telweer. Dat is natuurlijk heerlijk, en we hebben er allemaal van genoten, maar het is ook onderdeel van de klimaatopwarming die ons niet alleen goeds brengt. Er waren overal al veel vlinders te zien. Maar waren dat er nu meer dan andere jaren? Gelukkig kunnen we terugkijken via ons meetnet.

Aantal vlinders

Het totaal aantal vlinders lag dit voorjaar op een hoog peil. Prachtig weer deed veel vlinders al vroeg verschijnen. Dat betekent tevens dat alles naar voor is geschoven en we wellicht de komende twee weken de piek van de voorjaarsvlinders al meemaken, en er een goede kans is dat de junidip in mei zal vallen. Natuurlijk moeten een aantal soorten nog uit de pop komen, bijvoorbeeld icarusblauwtje en hooibeestje, maar de popoverwintersaars als oranjepipje, boomblauwtje, landkaartje en bont zandoogje zijn er al volop (zie ook volgende bladzijde).

Lost dit prachtige voorjaar de problemen voor de vlinders in één keer op? Helaas niet, want opvallend genoeg heeft een deel van de voorjaarsvlinders zich juist onttrokken aan de algehele achteruitgang in vlinderland. Zo zijn boomblauwtje en oranjepipje al jaren vooruit gegaan en nu talrijker dan dertig jaar geleden. Het zijn juist de zomervlinders waar de klappen vallen, van bruin zandoogje en heivlinder tot kommavlinder en bijna alle parelmoervlinders.

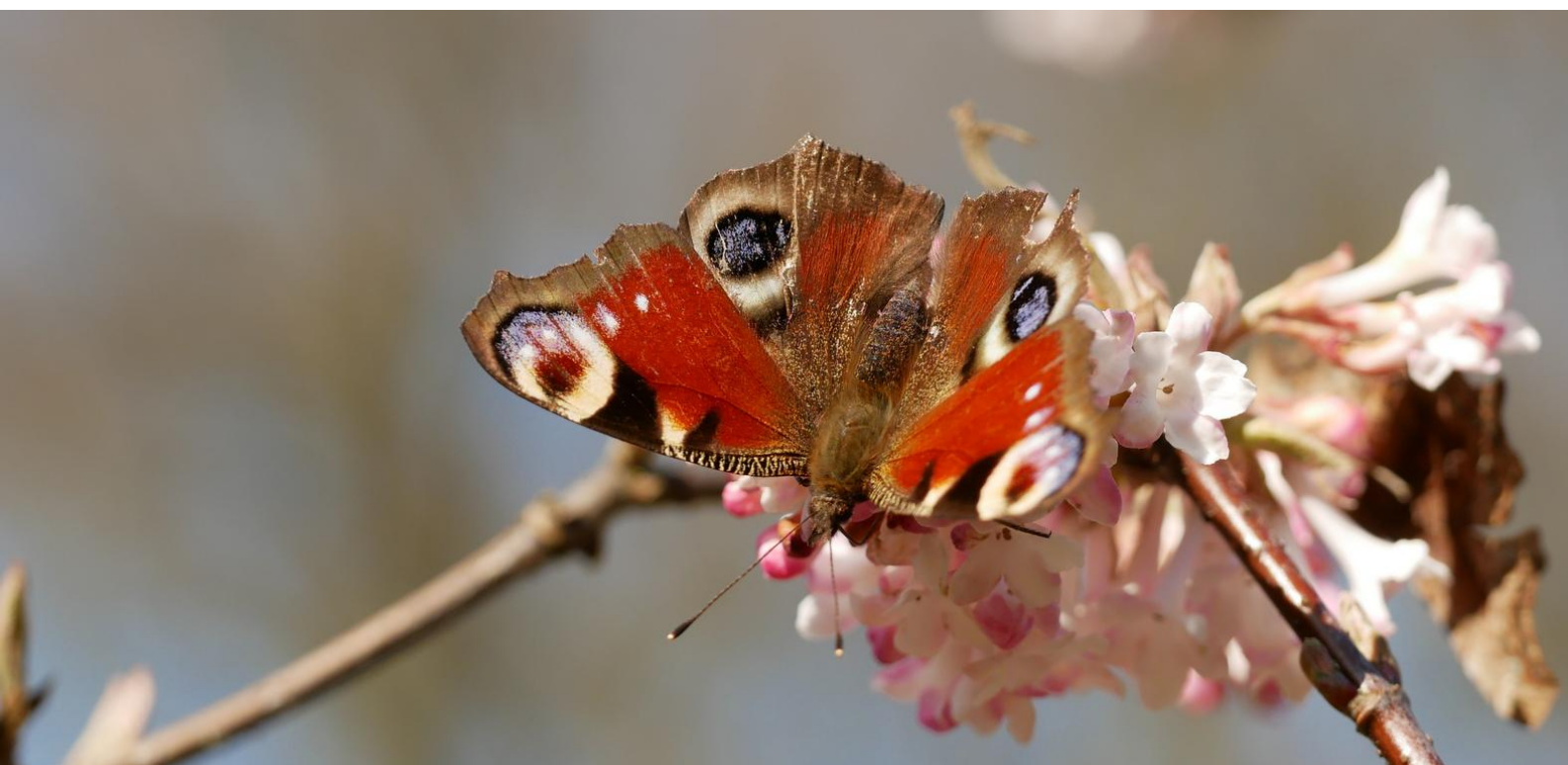
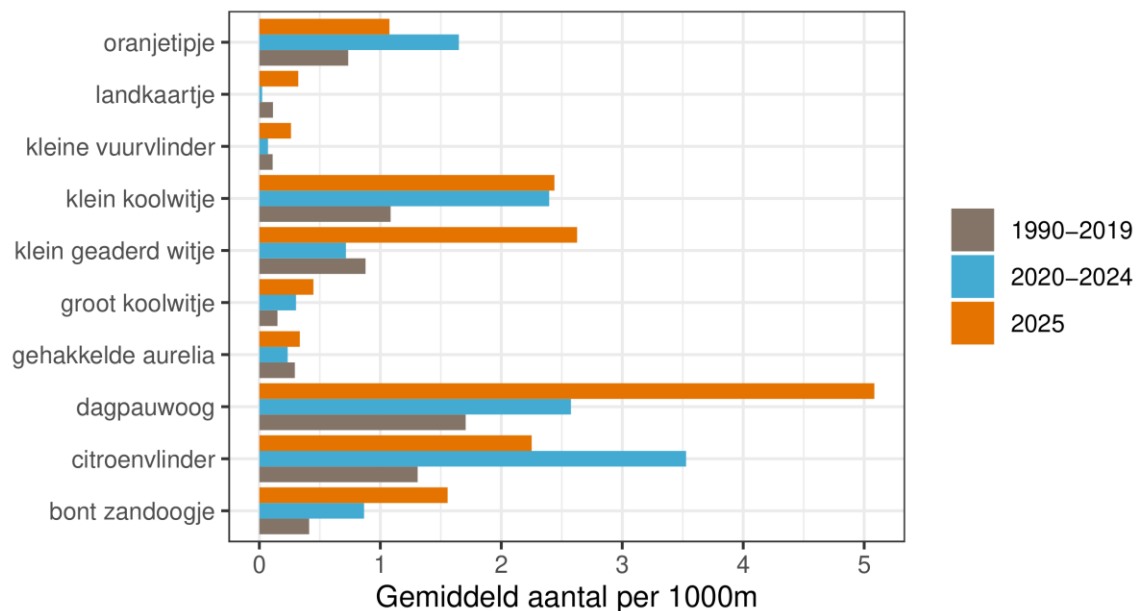
Het is bovendien mogelijk dat het mooie weer uiteindelijk tot serieuze droogte gaat leiden, en onze vlinders weer klappen te voorduren krijgen vergelijkbaar met enkele jaren geleden. Het natte weer in 2024 heeft veel planten en vlinders een zetje naar boven gegeven, maar de problemen zijn allermist voorbij. Helaas.

Per soort

In onderstaande grafiek kijken we naar de tien talrijkste vlinders van de eerste twee weken van april dit jaar, en vergelijken de dichtheid per 1000m met het langjarig gemiddelde 1990-2019 en de meer recente periode 2020-2024. Wat valt op:

- Er zijn heel veel dagpauwogen. Dat zal u nauwelijks ontgaan zijn, en we danken dat aan de grote extra generatie die we in september vorig jaar hadden. De enige soort waar in 2025 een record voor de eerste helft van april is gebroken.
- Het klein geaderd witje heeft flink geprofiteerd van het natte 2024 en heeft een uitstekend voorjaar.
- Ook zijn er veel bonte zandoogjes.
- Citroenvlinder en oranjetipje doen het minder goed dan de vorige jaren.
- De dichtheden van het landkaartje zijn weliswaar nog laag, toch heeft deze een goed voorjaar. Ook hier met dank aan de regen van 2024 en een flinke derde generatie in september.

Brandnetels

Onderzoeker Berber Meulepas vraagt:
Ik onderzoek de effecten van stikstofdepositie en hittestress op vier wijdverspreide brandnetel-etende vlinders: de Dagpauwoog, het Landkaartje, de Atalanta en de Kleine vos in heel Europa.

Als onderdeel van dit onderzoek verzamel ik bladmateriaal van hun waardplant - de Grote brandnetel - langs monitoringtransecten binnen Europa, en daarvoor zou ik u graag om hulp willen vragen!

Wat houdt de bemonstering in?

De bemonstering is simpel, en deze houdt in: het verzamelen van vijf verse brandnetelbladeren, en een klein bodemonster van je route(s). Deze kun je vervolgens naar mij terugsturen in een bijgeleverde envelop. Ik zal je daarbij voorzien van een duidelijk protocol, een compleet bemonsteringspakket en een vooraf betaalde verzendenvelop.

Wil je helpen door een monster te verzamelen?

Schrijf je in via deze link:

<https://forms.gle/dddv1pE2neEtBS7V8>.

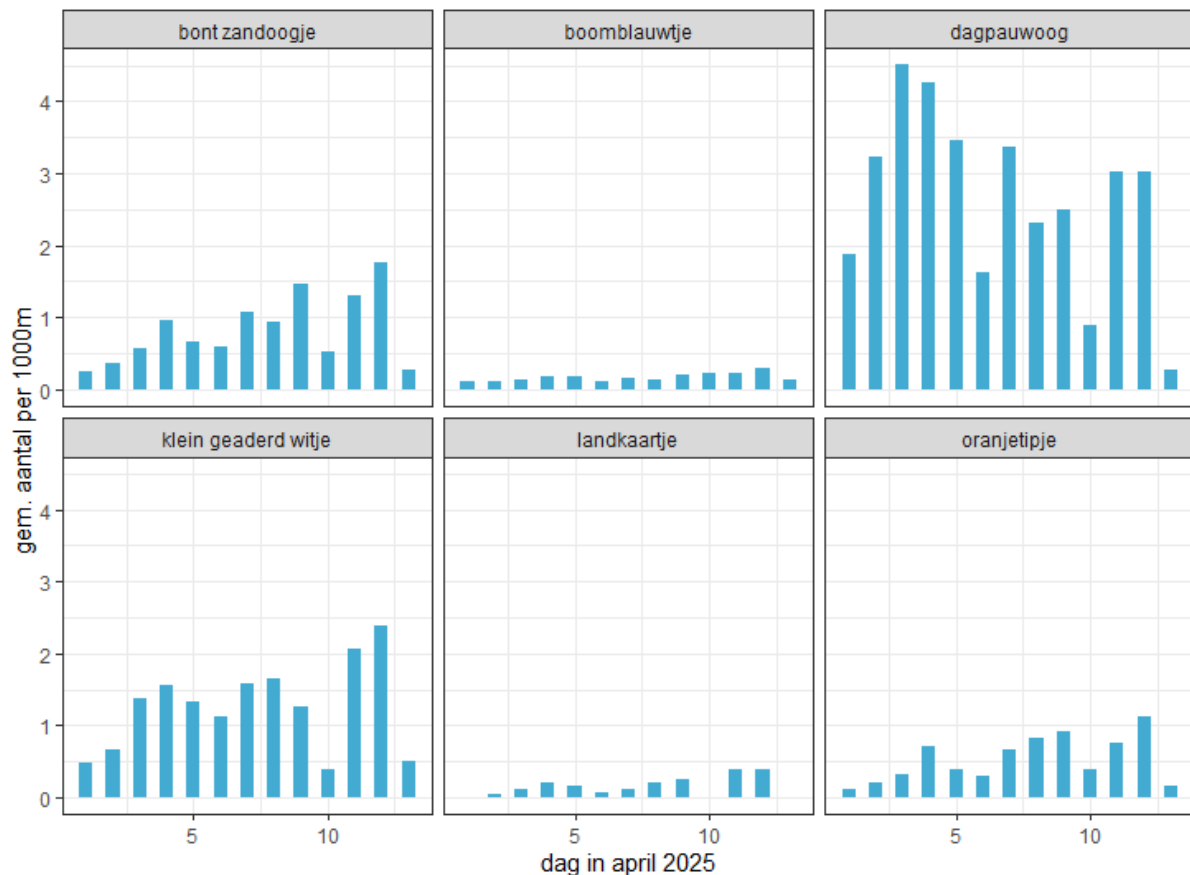
Tijdens de aanmelding kun je het afleveradres opgeven voor de bemonsteringskit (je gegevens worden niet met derden gedeeld). Na inschrijving ontvang je verdere instructies en je bemonsteringspakket. Iedereen die deelneemt stuur ik de resultaten van zijn of haar route terug. In deze nieuwsbrief zal ik t.z.t. ook een kort samenvattend stukje schrijven.

Flexellingen

Flexellingen kun je altijd en overal doen, zeker met het mooie weer van de afgelopen weken. Ze maken het mogelijk om zo bijna per dag te kijken naar de ontwikkeling van de dichtheid aan vlinders in Nederland, naast de vaste routes.

Hieronder de resultaten van een paar soorten in de eerste twee weken van april. Waar de dichtheid van het bont zandoogje nog steeds langzaam groeit (zondag 13 april was het weer een tikkeltje minder), zien we bij de dagpauwoog juist een daling in het aantal: de soort had zijn piek dit voorjaar in de laatste week van maart. Ook het oranjepipje neemt nog steeds in aantal toe.

Een flextelling is een telling waarbij je van een wandeling een compleet lijstje doorgeeft, in plaats van hier en daar een losse waarneming. Nog nooit gedaan? Probeer het eens uit! Het gaat nauwelijks extra werk kosten, het is eigenlijk heel makkelijk én het levert gegevens op die we kunnen gebruiken voor onze trends van soorten. Meer info op vlinderstichting.nl/flexellingen

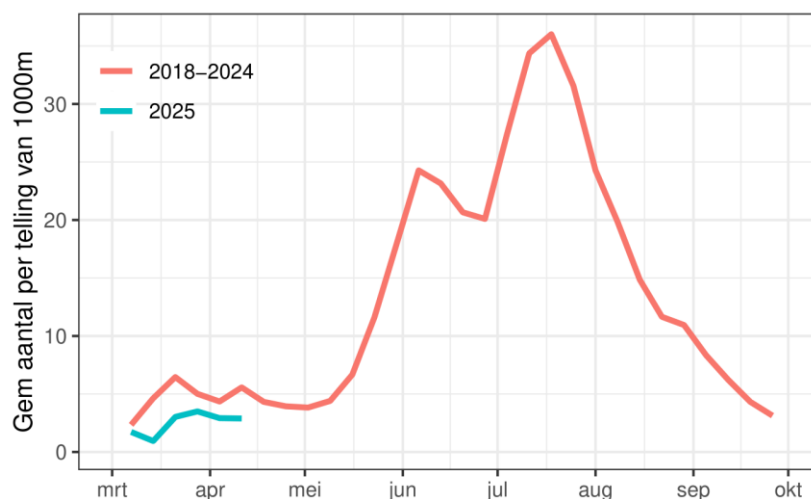
Hommels

De afgelopen weken is er veel goed weer geweest om te tellen. Veel tellers hebben van dat weer gebruik gemaakt om een of meer keer te tellen. Heel belangrijk, omdat in het vroege voorjaar de aantallen vaak nog laag zijn. Het mooie weer lijkt zich nog niet vertalen in hoge aantallen hommels. De voorlopige resultaten laten aantallen zien die onder het langjarig gemiddelde liggen van deze periode. Maar we staan pas aan het begin van het seizoen, waarin nog veel kan gebeuren. Helaas is het inmiddels alweer lang droog. Het wordt tijd voor een flinke regenbui zodat bloemen weer volop nectar kunnen produceren.

Weidehommel koningin op bloeiende wilg. Foto: Menno Reemer.

In maart vlogen vooral de koninginnen van de gewone soorten. Dat geldt ook voor april, maar vanaf nu kun je ook werksters gaan verwachten. De eerste werksters van de aardhommel-groep en de weidehommel beginnen nu te vliegen. Richting mei beginnen ook koninginnen van de zeldzame soorten te vliegen. Vrouwtjes van de koekoekshommels zijn vaak veel dunner gezaaid dan hun gastheren, maar ook die kun je nu tegenkomen op je route.

Lastpakken: koekoekshommels

Nu de kolonies van deze vroege soorten op gang komen, is het tijd voor hun koekoeken om te ontwaken. Dit is de toptijd voor het zien van vrouwtjes grote koekoekshommel en vierkleurige koekoekshommel. Let op, omdat deze soorten erg moeilijk uit elkaar te houden zijn, hebben we soortenparen geïntroduceerd. Voor het op elkaar lijkende duo grote en tweekleurige koekoekshommel willen we heel graag dat **je foto's maakt en ze toevoegt aan je telling**. Zie je dus een grote of tweekleurige koekoekshommel voer deze dan bij voorkeur in in onder het soortpaar 'grote/tweekleurige koekoekshommel', tenzij je goede foto's hebt of heel zeker van je zaak bent. De vierkleurige koekoekshommel is zelfs niet in het veld te onderscheiden van haar zusje de boomkoekoekshommel. Deze soorten moeten dus altijd ingevoerd worden onder het soortenpaar 'vierkleurige/boomkoekoekshommel'. Deze hommels kunnen alleen met microscopisch onderzoek gedetermineerd worden.

Herkenning koekoeken

Let de komende tijd goed op vrouwtjes van de koekoekshommels. Afgelopen jaar is een goed jaar geweest voor weidehommel en boomhommel en zeker niet slecht voor de aardhommel-groep. Daarom verwachten we dat de koekoeken van die soorten ook geen slecht jaar achter de rug hebben. Dat kan resulteren in meer vrouwtjes van deze soorten in het voorjaar. Daarom hier kort nog een keer waar je op kunt letten om vrouwtjes van de grote/tweekleurige koekoekshommel en vierkleurige/boomkoekoekshommel te herkennen.

Grote/tweekleurige koekoekshommel

Koekoekshommel vrouwtjes zijn over het algemeen te herkennen aan de verdonkerde vleugels en het relatief weinig behaarde, glanzend zwarte achterlijf. Ze missen de gele band op het achterlijf die hommels van de aardhommegroep wel hebben. Let op dat je niet te maken hebt met een afgesleten sociale hommel! De grote/tweekleurige koekoekshommel lijkt op haar gastheer uit de aardhommegroep, maar het geel is net even anders geplaatst. Beide hebben een witte kont en gele kraag, maar bij de grote/tweekleurige koekoekshommel heeft de witte achterlijfspunt een geel randje langs de voorzijde. Ze mist zoals gezegd de gele band verder naar voren op het achterlijf.

Grote koekoekshommel vrouwtje (links) en haar gastheer de aardhommel (rechts). Tekeningen: Jeroen de Rond.

Let op! De verzamelsoort grote/tweekleurige koekoekshommel kunnen we valideren, maar voor de afzonderlijke soorten is een duidelijke foto nodig. Belangrijk daarbij is dat de hommel in z'n geheel goed op de foto staat, en dat de achterpoot (ingezoomd) scherp op de foto staat. De lengte van de haren op die achterpoot bepalen namelijk of het een grote of tweekleurige koekoekshommel is!

Vierkleurige/boomkoekoekshommel

De vierkleurige koekoekshommel is een koekoek van de weidehommel en misschien ook van de veenhommel. De boomkoekoekshommel is een koekoek van de boomhommel, zoals de naam al zegt. Deze twee koekoeken zijn in het veld helaas niet te onderscheiden en moeten daarom altijd als soortpaar ingevoerd worden. Interessant genoeg lijkt geen van deze twee koekoekshommels op haar gastheer. Dit soortenpaar is te herkennen aan de witte achterlijfspunt (witkont) in combinatie met gele kraag. In tegenstelling tot het soortpaar grote/tweekleurige koekoekshommel heeft de vierkleurige/boomkoekoekshommel géén geel op het achterlijf. Belangrijk is ook om naar de achterlijfspunt te kijken: die krult op richting de buik.

Ook voor dit soortpaar is het belangrijk om foto's te maken. Er kan namelijk verwarring optreden met de grote/tweekleurige koekoekshommel. Maak daarom altijd een foto van de hommel in haar geheel (liefst van zijkant en bovenkant) en van de achterlijfspunt van de zijkant gezien.

*Vierkleurige/boomkoekoekshommel vrouwtje. Let op de achterlijfspunt die richting de buik 'gekromd' is.
Tekening: Jeroen de Rond, foto: John Smit.*

Vliegtijd: welke soorten gaan binnenkort vliegen?

Aardbeivlinder: de eerste vlinders vliegen al, kan best geteld worden tussen nu en medio mei.

bruine vuurvlinder: Van eind april tot begin juni

bont dikkopje: van begin mei tot begin juni

zilveren maan: van begin mei tot begin juni

hooibeestje: van eind april tot begin juni

veldparelmoervlinder: van begin mei tot midden juni

Wilt u ook uw ervaring delen met andere tellers?

Heeft u leuke ervaringen op uw route en wilt u die delen met andere tellers? Wij ontvangen graag uw verhaal. Stuur het naar meetnet@vlinderstichting.nl.

Contact

Mocht u contact met ons willen, dan kunt u ons altijd bellen of e-mailen.

Landelijk Meetnet Vlinders

Chris van Swaay

José Kok, Hendrik Mertens, Ingeborg van Es-Boomsluiters en Kars Veling

Tel.: 0317 467346

meetnet@vlinderstichting.nl

Hommelmeetnet: Johan van 't Bosch, Dominic Dijkshoorn

Meetnethommels@naturalis.nl

Deze nieuwsbrief wordt via e-mail verstuurd aan alle tellers van het Landelijk Meetnet Vlinders en het Landelijk Meetnet Hommels. Mocht u geen prijs stellen op de nieuwsbrief, dan kunt u de verzending stoppen door op meetnet.vlinderstichting.nl bij Instellingen het vakje bij Nieuwsbrief ontvangen uit te vinken. Klik hiertoe eerst op het groene vakje "aanpassen".